

L'esquerra que **havia** de transformar el món

Als anys 60 i 70, aires revolucionaris travessen el mur de silenci del franquisme. Un mar de sigles esclatava per fer el món més just. Però aquesta esquerra, tot i formar una part de les futures elits polítiques, amb la transició desapareix tan sobtadament com havia nascut.

Als anys seixanta i bona part dels setanta, Europa i el món occidental en general es van veure trasbalsats per la irrupció d'una àmplia contestació social que qüestionava de soca-rel les bases de la societat del benestar que s'havia anat construint des de la fi de la Segona Guerra Mundial. La

convulsió va ser enorme, no solament per les dimensions que assolí la protesta. Molts pocs països europeus se'n varen escapolar, i pràcticament va afectar la totalitat dels continents. La gran novetat, però, foren els protagonistes: la immensa majoria eren estudiants universitaris, procedents de les classes mitjanes que més es beneficiaven de la nova etapa de creixement econòmic que experimentava el món capitalista. Es tractava —ho ha assenyalat l'historiador anglès Eric J. Hobsbawm— de la primera revolució contemporània que no tenia l'estómac com a pretext. Fins ara totes les revolucions les havien protagonitzades els sectors més desarrelats de la societat, les patuleies del segle XIX, els obrers industrials del segle XX. Però ara l'obrer del món occidental havia deixat d'ésser l'agent revolucionari per excel·lència, en la mesura en què la societat del benestar li havia canviat també l'estatus econòmic i social. Ho havia teoritzat el filòsof nord-americà d'origen alemany Herbert Marcuse, quan situava el Tercer Món com l'origen de les futures revolucions contemporànies.

Efectivament, des de finals dels anys cinquanta el Tercer Món vivia canvis importants: l'any 1959 triomfava la revolució castrista a Cuba, la primera en què la guerrilla s'havia emparat del poder; a començament dels anys 60 el continent africà en el seu conjunt es veia sacsejat pel procés de descolonització, sorgien els teòrics de la negritud (Léopold Sédar Senghor, Kwane Nkrumah, Amílcar Cabral), i esclataven revolucions, com l'algeriana, que esdevenien tot un símbol. Els moviments d'alliberament colonial constituïen també tot un repte contra la tradicional hegemonia europea. I mentre el món comunista patia una important convulsió amb la ruptura de les relacions entre la Xina i Rússia i esclatava la revolució cultural xinesa, impulsada pel mateix Mao Zedong, els Estats Units s'embarcaven en la llarga guerra del Vietnam, que es convertia en un altre símbol de contestació mundial.

Tots aquests moviments varen trasbalsar inevitablement el món de les idees. Els vells cànons comunistes, sacralitzats per l'ortodòxia estalinista,

F. MARILL / EFE

esdevenien, des de les noves realitats revolucionàries, conservadors i reaccionaris. I les ideologies liberals ja no servien per a justificar un progrés econòmic i tècnic que tenia com a única finalitat el progrés en si mateix, i que generava molta insatisfacció i també molta marginació social. Aquesta combinació és la que va originar els moviments revolucionaris que varen convulsar el món occidental. Les seves bases de fonamentació no eren ara econòmiques i socials, com ho havien estat sempre, sinó fonamentalment ideològiques, i es varen concretar en una proliferació de moviments polítics i ideològics que, des del maoisme fins al trotskisme, varen configurar un ampli corrent d'esquerra revolucionària que va provocar la crisi de l'esquerra convencional, sobretot els partits comunistes europeus, ara acusats de revisionistes, conservadors i reaccionaris. I el seu ressò va ser ampli. Varen ser nombrosos els estudiants que se situaren a les barricades del maig del 68, tants que ara no és infreqüent que en el passat de més d'un polític europeu en ac-

tiu —d'aquesta flamant Europa Unida de què gaudim— hi aparegui més d'una llamborda arrencada i d'una corredissa rere la policia.

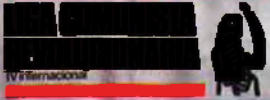
L'estat espanyol, i els Països Catalans, no es varen salvar de moviments semblants. I en unes condicions molt més difícils que a la resta d'Europa, per les condicions de clandestinitat i repressió imposades per la dictadura franquista, varen aparèixer moviments revolucionaris que qüestionaven tant la societat capitalista del desenvolupament desenfrenat com l'esclerosi d'un comunisme caduc i desfasat que només representava les elits en el poder. I naturalment volien fer la revolució. També ací trobaríem més d'un polític en actiu que s'enrojola quan hom li parla del seu passat revolucionari i de les ànsies transformadores de la seva joventut. Però la història no es pot canviar. I dins el panorama de l'oposició antifranquista dels anys 60 i 70 i fins a ben entrada la transició democràtica, l'esquerra revolucionària va desenvolupar un paper a vegades molt actiu i dinàmic.

**las libertades
plenas
y el camino
al socialismo**

no caben en esta constitución

**vota
NO**

A l'esquerra, càrrega de la policia contra una de les manifestacions de París del maig del 1968. A la dreta, cartell de la Lliga Comunista Revolucionària demanant que es voti "no" en el referèndum de la Constitució espanyola. Aquest va ser un dels molts grups que es van disputar l'herència ideològica de Lev Trotski. El 1991 va confluir amb el Moviment Comunista en el grup Revolta, que tan sols va poder sobreviure dos anys més com a organització política.

Les organitzacions trotskistes.

Una de les famílies dissidents dins del comunisme que tenia més arrelament històric era, indubtablement, el trotskisme, que a partir de començament dels anys trenta va encapçalat el revolucionari rus Lev Trotski, amb l'objectiu d'oposar-se a les directrius que imposava Stalin a l'URSS i al moviment comunista internacional. El 1938 havia creat la IV Internacional, que aplegava les diverses seccions nacionals de l'oposició comunista d'esquerra, la denominació amb què inicialment fou coneguda la dissidència trotskista. L'assassinat de Trotski l'any 1940, a mans del comunista català Ramon Mercader, no solament deixà orfe el moviment sinó que propicià un seguit d'escissions que en la pràctica ja s'havien iniciat en vida del revolucionari rus i que s'han mantingut fins a l'actualitat.

Als Països Catalans la primera organització específicament trotskista va ser l'Esquerra Comunista (EC), fundada el 1931 i animada per Andreu Nin, però que desaparegué l'any 1935, quan es fundà el Partit Obrer d'Unificació Mar-

xista (POUM). A desgrat de l'opinió del comunisme ortodox durant la Guerra Civil, el POUM no solament no va ser mai una organització trotskista, sinó que fou obertament criticada per Trotski. L'any 1936, un antic membre d'EC d'origen mexicà, Manuel Fernández-Grandizo Martínez ("Munis"), creà a Barcelona la Sección Bolchevique-leninista de España, que va aplegar molt pocs militants, però que esdevingué la continuadora de les essències trotskistes. L'any 1945, separat ja de la IV Internacional, Munis va fundar a París el Grupo Comunista Internacionalista, i el 1958, amb el poeta surrealista francès Benjamin Péret, el Fomento Obrero Revolucionario, que s'organitzà a Barcelona ja a les darreries dels anys 70. Entre els seus dirigents figuraven Octavi Mondelo, Joan Ferran i Antoni Fernández Teixidor.

Però les organitzacions trotskistes per excel·lència foren les dues lligues: la Lliga Comunista Revolucionària (LCR), fundada a Barcelona l'any 1971 –a partir del grup Comunismo, que des del 1969 agrupava militants procedents del Frente de Liberación Popular i d'Acció Comu-

nista–, i vinculada a l'anomenat Secretariat Unificat de la IV Internacional, amb seu a Brussel·les, liderat per Mandel; i la Lliga Comunista (LC), que s'escindí de l'anterior l'any 1972 per qüestions tàctiques i es vinculà al sector minoritari de la IV Internacional, encapçalat per Hansen. Crítiques ambdues amb l'herència de l'estalinisme i amb la situació de la Unió Soviètica, defensaven el caràcter socialista de la revolució mundial, el programa de transició de Trotski, i eren especialment contundents en relació amb la política reformista dels partits comunistes. Partidària de la ruptura violenta amb el franquisme i de la preparació imminent de la revolució socialista a l'estat espanyol, a partir del 1973 la LCR es fusionà amb ETA-VI, i davant de la política pactista de l'oposició democràtica, defensà una estratègia d'unitat obrera. L'any 1977 ambdues lligues es van unificar sota el nom de LCR, que participà en totes les eleccions de la transició. El seu acostament al Moviment Comunista culminà l'any 1991, quan ambdues organitzacions s'unificaren en el grup Revolta, que va sobreviure fins el 1993. Dirigents trotskistes importants foren Joan Colomà, Joan Font, Àngel Tubau, Pau Pons, Roser Rius, Martí Causa i molts altres. La seva presència al País Valencià i a les Illes Balears fou testimonial, i només al País Valencià es desenvolupà en els àmbits universitaris.

Producte de les desavinences existents dins del moviment trotskista internacional, encara han existit altres organitzacions trotskistes als Països Catalans: el Partit Obrer Revolucionari (Trotskista), que sorgí a Barcelona el 1967 i seguia les directrius del dirigent llatinoamericà J. Posadas. El Partit Obrer Revolucionari d'Espanya (PORE), fundat l'any 1974 d'un grup procedent de Comunismo, que el 1972 havia constituït l'Organización Trotskista i es vinculà a nivell internacional a la Lliga Internacional de Reconstrucció de la IV Internacional, encapçalada per l'hongarès Varga. Tingué presència activa a Catalunya i a les Illes Balears, on, amb una vintena de militants, es féu notar en alguns conflictes laborals. Al País Valencià fou completament testimonial. La Lliga Obrera Comunista es creà a Barcelona el 1973 i

A dalt, Fidel Castro en una imatge de la revolució cubana. A l'esquerra, Mao Zedong, líder comunista xinès, en una de les seves intervencions davant del poble. Bona part dels grups esquerrans antifrancistes es van emmirallar en aquestes dues figures.

estava vinculada al Workers Revolutionary Party anglès (Comitè Internacional de la IV Internacional). I el Partit Obrer Socialista Internacionalista, que, creat l'any 1980, era la continuació de l'Organització IV Internacional (OCI), seguidora del corrent francès animat per Pierre Lambert, i que, al seu temps, s'havia constituït a Barcelona el setembre del 1976.

Els efectes de les revolucions del Tercer Món: el Front Obrer de Catalunya. La guerra de guerrilles que des del 1956 va encapçalar Fidel Castro a Cuba, i que es concretà en el triomf de la revolució cubana tres anys més tard, i la llarga guerra d'alliberament anticolonial que des del 1954 portava a terme el Front d'Alliberament Nacional d'Algèria, fins que va

aconseguir el seu triomf el 1962, havien de tenir també els seus efectes dins l'esquerra catalana, en la mesura en què varen fer trontollar moltes veritats ideològiques que semblaven inamovibles. La primera concreció orgànica als Països Catalans dels nous corrents ideològics influïts per ambdues revolucions es materialitzà en la fundació l'any 1959 de l'Associació Democràtica Popular de Catalunya (ADPC), que es va federar amb el Frente de Liberación Popular (FLP) espanyol –també conegut com el “Felipe”– i en el món universitari va passar a denominar-se Nova Esquerra Universitària (NEU). Aquesta organització va atreure sobretot sectors procedents del catolicisme progressista –a l'entorn de la revista *El Ciervo*– i de la JOC.

L'any 1961, un sector de l'ADPC va prendre la decisió de convertir-se en partit polític i fundà el Front Obrer de Catalunya (FOC), que de seguida es va federar a nivell estatal amb l'FLP i amb l'homònim basc ESBA (Eusko Sozialisten Batasuna, Unió de Socialistes Bascos). A partir d'aquest moment, i fins a finals de la dècada, quan el FOC desaparegué, el nou partit es convertí en la rèplica d'esquerra del PSUC, amb qui, tant en el món universitari com en el món obrer –sobretot dins les CCOO, fundades també en iniciar-se la dècada–, es disputaven l'hegemonia. Amb la diferència, però, que el FOC defensava sense paliatius la revolució socialista i una república democràtica i popular a l'estat espanyol. La història del FOC, però, no va ser gens fàcil. En primer lloc, perquè ben aviat va ser víctima de la repressió i l'any 1962 patí una important caiguda de la qual només es va poder refer a partir del 1964, quan lentament va anar creixent fins l'any 1968. En aquests moments disposava de nuclis organitzats a Barcelona, el Vallès Occidental, Vilanova i la Geltrú, i, a més, tenia presència en diferents àmbits obreristes –amb incidència real en les CCOO–, i a la universitat.

Eren també els anys de la seva radicalització política i social, que ben aviat provocà l'aparició de tendències que esdevingueren irreconciliables. Certament, ja l'any 1964 la seva federació

exterior fou expulsada per l'aparell, que va considerar que adoptava posicions excessivament revolucionàries. De l'escissió en sorgí Acció Comunista. Sempre hi hagué un nucli pro-PSUC, representat per homes com Àngel Abad o Tomàs Chicharro, que acabaren fent cap en aquest partit. A més, ben aviat es configuraren tendències protrotskistes, que en alguns moments tingueren un important paper en els òrgans directius. I no hi varen faltar, tampoc, posicions promaoistes, en un moment en què el PSUC patia importants escissions a la seva esquerra. D'aquesta manera, la crisi esdevingué irreversible a partir de l'any 1969 i el 1970 el FOC acabà desapareixent. La seva herència anà a parar a organitzacions com el grup trotskista Comunismo, els maoistes Lucha de Clases – Partido Comunista de Unificación (Daniel Cando), l'Organización de Izquierda Comunista (Dídac Fàbregas), Bandera Roja o el Partido Comunista (Internacional). Mentrestant, molts dels qui no es varen organitzar enlloc de manera immediata (com Pasqual Maragall, Isidre Molas o Manuel Royes), l'any 1974 varen anar a parar a la Convergència Socialista de Catalunya, l'embrió del futur Partit dels Socialistes de Catalunya.

Un dels primers corrents que se separaren del FOC i de l'FLP espanyol va ser, com hem esmentat ja, la seva federació exterior, que el 1964 es convertí en Acció Comunista. La revista que publicaren amb el mateix nom va servir per donar a conèixer la nova formació, que definia un programa polític en què la revolució socialista era l'única alternativa de poder de la classe obrera espanyola i la dictadura del proletariat el mitjà per assolir la societat sense classes. Però, a diferència d'altres formacions polítiques similars, AC considerava els països de "socialisme real" com estats burocràtics, on els treballadors eren molt lluny de controlar el poder, i permetia l'existència dins del seu si de tendències i fraccions. Alhora, en el pla ideològic, havia assimilat autors marxistes ben diversos, des de Trotski fins a Rosa Luxemburg, passant per Gramsci o Pannekoek.

En estret contacte amb el POUM de l'exili, els seus primers nuclis s'organitzaren a l'interior a Catalunya, a través,

Breu cronologia de vint anys convulsos

- 1 novembre 1954.** El Front d'Alliberament Nacional d'Algèria inicia l'aixecament contra França.
- Abril 1955.** 29 països afroasiàtics es reuneixen a Bandung (Java) i condemnen el colonialisme.
- 25 febrer 1956.** Khruixtxev condemna els crims de Stalin en el XX Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica.
- Desembre 1956.** Fidel Castro inicia la guerra de guerrilles a Cuba.
- 1 gener 1959.** Castro pren el poder i engega la reforma agrària a Cuba.
- 1960.** En el decurs de l'any assoleixen la independència multitud de països africans, com el Congo, Níger, Nigèria, el Txad, Costa d'Ivori, Dahomey, Gabon, Camerun, etc.
- 1 juliol 1962.** Algèria proclama la seva independència.
- 15 juny 1963.** Després d'uns anys de discrepàncies, l'URSS i Xina trenquen relacions. Pequín denuncia el "revisionisme soviètic".
- 28 maig 1964.** Es crea l'Organització per a l'Alliberament de Palestina, que a partir del 1969 és presidida per Iàsser Arafat.
- 1964.** S'inicien els bombardeigs massius de l'aviació americana en la guerra del Vietnam.
- Agost 1966.** S'inicia a la Xina la "revolució cultural", impulsada per Mao. Els "guàrdies rojos" esdevenen amos de la situació.
- Maig 1968.** A França es produeix una onada de vagues i manifestacions estudiantils, que s'estenen al món obrer i generen una profunda crisi política i social. El moviment de contestació estudiantil s'estén per la majoria del món occidental.
- 20 agost 1968.** L'exèrcit soviètic envaeix Txecoslovàquia i posa fi a la "primavera de Praga", l'intent de construir un socialisme "amb rostre humà" que havia portat a terme Alexander Dubcek.
- 24 octubre 1970.** A Xile és elegit president Salvador Allende, candidat socialista de la Unitat Popular.
- 30 gener 1972.** A l'Ulster es produeix el "diumenge sagnant", l'assassinat de catorze civils desarmats per part de l'exèrcit britànic.
- 27 gener 1973.** Acords de París entre els EUA i el Vietnam del Nord. Finalitza la intervenció americana al Vietnam.
- 11 setembre 1973.** Cop d'estat militar a Xile per part del general Pinochet.
- 1974.** A l'abril esclata a Portugal la "revolució dels clavells", que posa fi a la dictadura salazarista, i el juliol acaba la dictadura dels coronels a Grècia.
- 30 abril 1975.** Amb la victòria militar del Vietnam del Nord sobre el Govern del Sud acaba la guerra del Vietnam. **P. P.**

entre altres, dels germans Antonio i Ignacio Ubierna, i ben aviat assolí una certa incidència a Barcelona i a la seva àrea metropolitana. En iniciar-se la transició un sector va tendir cap a posicions populistes –defensor de la lluita armada– mentre que un altre s'integrà en el POUM que anava reconstruint-se a l'interior del país. El gruix de l'organització va participar en les primeres eleccions democràtiques en la candidatura del FUT (Front per a la Unitat dels Treballadors) i en el procés de reagrupament dels marxistes revolucionaris que va te-

nir lloc l'any 1978, juntament amb el POUM i un sector procedent de l'OIC. El fracàs d'aquest procés va provocar la seva desaparició final.

Les organitzacions que mitificaren Mao. Com ara en altres llocs del nostre entorn més immediat, el maoisme català sorgí en el context del moviment estudiantil dels 60 i, bàsicament, en contradicció amb les tesis del comunisme tradicional, representat pel PSUC a Catalunya i pel PCE a Espanya. Un dels nuclis més importants de la línia de pensa-

Imatge d'una manifestació del Moviment Comunista del País Valencià, prop de la plaça de Sant Agustí, a València, el 1978. Aquest partit va aconseguir una certa presència en el moviment veïnal de València, molt actiu en aquella època en els barris perifèrics, i fins i tot en algunes empreses importants, com la Ford o Alts Forns del Mediterrani.

ment Mao Zedong a Catalunya va ser la del PCE (internacional). Aquest havia sorgit del PSUC a partir de l'escissió l'any 1967 del grup aplegat entorn de la publicació *Unidad*. Els procés de formació del PCE (i) havia estat llarg i laboriós, i no es va constituir fins el 1969. La seva mateixa existència va ser també molt accidentada, ja que la marxa d'alguns dirigents l'any 1971 i la repressió el deixaren inactiu força temps. El 1975, abandonà la seva estratègia revolucionària, ingressà en l'Assemblea de Catalunya i es transformà en el Partit del Treball d'Espanya. Malgrat la seva important militància i suport electoral, el PTE no aconseguí mai representació parlamentària pròpia. Ni l'any 1977, quan es presentà en coalició amb Esquerra Republicana de Catalunya, ni més endavant, quan ho féu amb l'Organització Revolucionària de Treballadors, un altre grup maoista sorgit de la radicalització de grups cristians però amb poca implantació a Catalunya, i a Mallorca, on aterrà el 1976. Només al País Valencià l'ORT (Organització Revolucionària dels Treballadors) assolí certa importància a la Universitat, on es mostrà batalladora i molt crítica amb la resta de grups radicals, qüestionà que feia

patent des del seu òrgan d'expressió, *Ara*. Entre els dirigents del PTE hi figuraven noms com els de Joan Anton Sánchez Carreté, Manuel Gracia, Anna Mercadé o Joan Senent Josa. Un PCE (i) molt radical s'implantà a Mallorca el 1973, impulsà l'Assemblea d'Aturats (1975), l'Associació d'Amistat i Solidaritat amb el Poble Saharauí (1976) i els Grups Anticolonialistes Balears –GAB– de caràcter independentista balear antiespanyol i anticatalà. També impulsà el sindicat Confederació Obrera Assembleària. El PTE s'estengué també per Menorca. Al País Valencià el PC (i) inicial s'organitzà en petits grups a la seu de la Universitat de València, però el seu successor, el PTE, va tenir un escàs ressò.

Directament procedents del FOC, l'any 1969 es constituïren al Vallès, dins de les Plataformes Anticapitalistes de Comissions Obreres, els Cercles Obrers Comunistes, que el 1974 s'unificaren amb els Núcleos Obreros Comunistas bascos, per a donar lloc a l'Organització de Izquierda Comunista de Espana (OICE), un partit radicalment anticapitalista que, a partir del maoisme, admetia també altres tradicions polítiques i ideològiques. La greu

crisi que patí a partir del 1977 –i que es va saldar amb l'expulsió del seu secretari general, Dídac Fàbregas (“Ripo” o “Pájaro Loco”)– el menà a unificar-se amb el MCE el 1979. Implantat a Mallorca el 1974, arribà a integrar uns 200 militants i era l'organització maoista més arrelada a les Illes, amb presència a Palma, Inca, Manacor i a Menorca, a Maó, Ciutadella i Ferreries. En canvi, al País Valencià tingué una presència molt testimonial.

Com a partits originats fora de l'àmbit català hi havia el Partit Comunista d'Espanya (m-1) i el Moviment Comunista d'Espanya. El primer havia sorgit com una escissió del PCE, creat a l'exili el 1964, quan es feren públiques les dissidències entre xinesos i soviètics. Aquest partit tingué molt poca presència a Catalunya fins a la creació del Front Revolucionari Antifeixista i Patriòtic (FRAP). Aquesta organització de caire armat mantenia pels volts del 1974 diversos nuclis d'activistes a Barcelona i a les comarques veïnes. A partir del 1976 començà a canviar la seva estratègia insurreccional, just en el moment de la seva implantació més gran. Al País Valencià, en el trànsit dels anys seixanta als setanta el PCE (m-1) va tenir en la

Universitat cert prestigi i suport, i va aconseguir organitzar nuclis més o menys potents a l'Horta, la Ribera, la Costera i la Safor. A les Balears tingué alguns militants des d'inicis dels anys setanta, però no passà de ser un grup testimonial.

Per la seva banda el MCE havia estat creat a 1972, a partir del Moviment Comunista Basc, sorgit el 1969 d'ETA berri, un grup obrerista escindit d'Euskadi ta Askatasuna, ETA. El MC va ser sempre sensible a les condicions nacionals dels llocs on s'implantà. Així, finalment l'any 1976 es reorganitzà com una federació de partits i donà lloc a Catalunya al MCC, el Moviment Comunista de Catalunya, que tenia ja presència al Principat des de les darreries del 1971. Al País Valencià va tenir certa penetració en els moviments veïnals, però sobretot va assolir una certa importància en el món sindicalista, tot introduint-se en empreses tan importants com Ford, Alts Forns del Mediterrani, Segarra (dedicada a la producció de sabates i ubicada a la Vall d'Uixó, la Plana Baixa) o la Unió Naval de Levante. A les Illes Balears es va implantar a partir del 1976 a través de la fusió amb el Grup de Formació Marxista-leninista, i actuà en les instàncies unitàries, en els moviments sindical i fe-minista.

En qualsevol cas, el grup maoista més influent als Països Catalans en aquests anys va ser Bandera Roja. Creat en cercles universitaris el 1968, a partir de la mateixa escissió del PSUC que havia donat lloc al PCE (i), Bandera Roja es caracteritzà sobretot per la seva capacitat d'adaptació a formes d'organització més obertes que les habituals en els partits comunistes d'aquella època. A partir del nucli universitari inicial anà ampliant el seu abast incorporant grups de sindicalistes, catòlics i d'estudiants. Entre els seus dirigents sobresortiren el seu màxim teòric, Jordi Solé Tura –autor, entre d'altres, d'un voluminós text *Sobre el revisionismo en España*–, Jordi Borja i Alfons Carles Comín. Va estar al darrere de l'organització per sectors de les CCOO, que tingué una influència especial al Baix Llobregat. En tot cas, el seu èxit més important l'aconseguí en la promoció del moviment veïnal. L'any 1973,

Un dels actes de l'Aplec del Pulg (Horta), celebració anual del PSAN, cada darrer diumenge d'octubre, al País Valencià.

Bandera Roja presentà candidatures pròpies en les eleccions municipals corporatives –pei “tercio familiar”– a Terrassa i Barcelona, tot i que allí on aconseguiren l'èxit l'elecció fou invalidada per les autoritats franquistes. No obstant això, les escissions i altres abandonaments del partit el deixaren molt debilitat, i a partir del 1974 una bona part dels dirigents i militants, encapçalats per Solé Tura, anaren marxant cap el PSUC o, senzillament, tornaren cap a casa. Al País Valencià, els militants de Bandera Roja prompte desplegaron la seva tasca a la Universitat de València i participaren en la Taula Democràtica de 1973, però BR no aconseguí desenvolupar-se més enllà de l'àmbit universitari. A Mallorca estava implantada des del 1969, impulsada per persones vinculades al catolicisme progressista de base i disposà d'una certa incidència en l'àmbit de l'hoteleria, on protagonitzà un important conflicte laboral el 1974. A inicis de 1975 s'incorporà al PCE.

Finalment, al País Valencià va destacar la Unificación Comunista de Espana (UCE), fundada el 1975 a partir de la valenciana Unificación Comunista. La UCE va estar un veritable calvari per a la resta d'organitzacions radicals. Des del periòdic *De Verdad* demonitzava la lluita armada, els blocs i les polítiques unitàries. La seva implantació al cap i

casal va disposar d'un sector jove fàcilment mobilitzable, de manera que sempre donà la impressió de ser omnipresent, encara que el seu decantament vers la pau aglutinà tots els seus esforços.

Les organitzacions de l'independentisme marxista. Fins a mitjan dècada dels 60, el Front Nacional de Catalunya –constituït el 1940 a l'exili parisenc– havia estat el moviment patriòtic resistencial de referència per a la majoria dels defensors de la independència política de Catalunya. Malgrat tot, i producte de la repressió, de la complicada transformació en un partit polític i de la recerca d'una identitat ideològica, la seva activitat pública d'aleshores era pràcticament inexistente. Ja l'any 1960, l'FNC s'havia definit com a socialista i s'havia decantat pel concepte polític dels Països Catalans. Però malgrat això, defensà sempre un socialisme molt difús i la seva pràctica política es va centrar en els aspectes nacionals, amb una escassa definició social.

Com a conseqüència d'aquestes circumstàncies, al març del 1968 l'FNC patí una escissió protagonitzada per bona part dels seus membres més joves i esquerrans. Aquests acabarien constituint l'any següent el Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans. Dirigit per Josep Guia i altres,

el PSAN s'orientà políticament vers la conciliació de la lluita contra l'explotació de classe i contra l'opressió nacional. La seva intenció era actuar en tot l'àmbit dels Països Catalans, tal i com manifestà en la declaració de principis del 1969, però no va ser fins 1974 que aconseguí implantar-se de manera organitzada al País Valencià, i fins a 1976 a les Illes Balears. Ací formà part de l'Assemblea Democràtica de Mallorca (1976), de la qual en sortí quan fou acusat de no condemnar el terrorisme. Va tenir implantació a Palma de Mallorca, sa Pobla, Montuïri i Algaida, amb uns 25 afiliats en total.

Al País Valencià, com escriu Ricard Camil Torres, va gaudir d'un ampli marge d'acció a la Universitat de València, donat que molts joves professors i excel·lents alumnes militaren en el partit. Tot i formar part del Consell de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià, en 1975, sempre va ser partidari mantenir-se completament independent, de manera que no va ser massa procliu a arribar a pactes més enllà del que la seva política independentista els marcava. El fet que se centressin en la defensa de la unitat i la independència dels Països Catalans, d'acord amb la seva interpretació de les tesis fusterianes, el va convertir en el centre de l'ofensiva reaccionària valenciana.

Al País Valencià, però, ja el 1958 s'havia constituït el Front Marxista Valencià, que mantenia contactes amb el PCE i el PSUC, tant a l'exili com a l'interior, i malgrat això no va integrar-se mai en aquelles organitzacions. Tenia a Enric Tàrrrega com a principal dirigent, i defensava el nacionalisme valencià i la unitat de la llengua als Països Catalans. Potser aquesta raó explica que desaparegués l'any 1963, després de l'impacte de les tesis fusterianes. Els seus membres passaren a integrar altres grupuscles nacionalistes i de classe, encara que també, donat el seu tarannà universitari, l'enfrontament amb el SEU –l'organització universitària ultradretana– havia centrat la seva activitat. La desaparició del sindicat universitari franquista sens dubte també influí perquè es dissolgués.

Al Principat, l'FNC visqué una altra escissió important el 1973, quan Joan Colomines, Enric Moltó i altres partidaris d'un socialisme més aviat eclèctic, democràtic i autogestionari, crearen el Partit Popular de Catalunya. El PPC, que malgrat l'homonímia no té res a veure amb l'actual Partit Popular de Catalunya, s'acostà cap a Convergència Socialista de Catalunya, i el 1976 s'integrà finalment en el Partit Socialista de Catalunya –Congrés.

El PSAN va ser el partit més important de l'independentisme d'extrema esquerra durant aquests anys. No obstant això, participà en l'Assemblea de Catalunya des de la seva fundació el 1971, organisme que també integrava l'FNC i el PPC. En tot cas, la discussió oberta en el PSAN sobre la seva implicació en els organismes unitaris de les forces democràtiques catalanes va ser un dels motius que portà a la creació, l'any 1974, del més radical PSAN-Provisional de Carles Castellanos. Aquesta escissió estigué també vinculada a la discussió sobre la posició que havia d'adoptar el partit respecte la lluita armada. El procés de desbordament de l'independentisme tradicional d'on havia sorgit el PSAN, havia donat també

pas a grups partidaris de la lluita armada, com ara el Front d'Alliberament Català, un grupuscle creat el 1969 i desaparegut a 1975. En tot cas, els grups amb uns plantejaments maximalistes de defensa dels interessos nacionals com ara el FAC i més endavant Terra Lliure, no tingueren en cap moment a Catalunya una importància homologable a la d'ETA a Euskadi, que era el grup en què s'emmirallaven.

L'any 1976, el PSAN es declarà marxista-leninista, però, malgrat les declaracions polítiques, tingué poca dedicació i presència en el món sindical i del treball. El PSAN no acceptà ni la Constitució espanyola ni l'Estatut d'autonomia; per això, el 1977 i després el 1980 se n'escindiren dos sectors més que acceptaven l'evolució política del país i la nova legalitat. Els protagonistes d'aquestes dues escissions es retrobarien finalment a Nacionalistes d'Esquerra. Tot plegat va debilitar aquest partit independentista, que no va aconseguir una nova embranzida fins l'aparició d'una nova generació de militants i la creació de plataformes polítiques més àmplies com ara la que significà el Moviment de Defensa de la Terra uns anys després.

Encara dins del l'àmbit de l'independentisme marxista caldria esmentar el Bloc Català de Treballadors (BCT), que sorgí el 1977 de la unificació entre el Moviment d'Unificació Marxista –que procedia d'una escissió del PSAN– el Partit del Treball de Catalunya –una escissió del PTE dirigida per Sánchez Carreté– i el Col·lectiu de Coordinació Socialista –escindit del PSC-Congrés. L'any 1980 els militants del BCT es dividiren entre el Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional i Nacionalistes d'Esquerra. A les Illes, una escissió de l'Organització d'Esquerra Comunista també evolucionà cap al nacionalisme i va crear el Col·lectiu Socialista i Nacionalista, que el 1978 acabà fusionant-se amb el Partit Socialista de Mallorca.

**Jordi Ibarz
Pelai Pagès**

*Amb informacions i textos de
Miquel Payeras (Illes Balears)
i Ricard Camil Torres (País Valencià)*